

**ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT
UNIVERSITETI NÓKIS FILIALÍ “SPORT OYÍNLARÍ” KAFEDRASÍ**

**“SPORT OYÍNLARÍNÍN TÚRLERI:
TEORIYA HÁM ÁMELIYATÍNDAĞÍ
AKTUAL MASHQALALAR”**

**ATAMASÍNDAĞÍ RESPUBLIKALÍQ
KÓLEMDEGI ILIMIY-ÁMELIY
KONFERENCIYA**

2024-JIL

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ SPORT MINISTRLOGI

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRLOGI**

**ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT
UNIVERSITETI NÓKIS FILIALÍ
“SPORT OYÍNLARÍ” KAFEDRASÍ**

**“SPORT OYINLARINIŃ TÚRLERI: TEORYASI HÁM
ÁMELYATTAĜI AKTUAL MASHQALALAR”
RESPUBLIKALÍQ ILIMIY-ÁMELIY KONFERENCIYASÍ
2024 jil, 5-6 dekabr**

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SPORT VAZIRLIGI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON DAVLAT JISMONIY TARBIYA VA SPORT
UNIVERSITETI NUKUS FILIALI
“SPORT O‘YINLARI” KAFEDRASI**

**“SPORT O‘YINLARI TURLARI: NAZARIYASI VA AMALIYOTDAGI
DOLZARB MUAMMOLAR”
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENTSIYASI
2024 yil, 5-6 dekabr**

МИНИСТЕРСТВО СПОРТА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И
ИННОВАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**КАФЕДРА «СПОРТИВНЫХ ИГР»
НУКУССКОГО ФИЛИАЛА УЗБЕКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА**

**РЕСПУБЛИКАНСКАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
"ВИДЫ СПОРТИВНЫХ ИГР: ТЕОРИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ
ПРОБЛЕМЫ В ПРАКТИКЕ"
5-6 декабрь, 2024 года**

Konferenciyanı shólkemlestiriw komiteti:

<i>Erimbetov B.K.</i>	Direktor, p.i.b.f.d. (PhD), professor – shólkemlestiriw komiteti hám redkollegiya baslıǵı
<i>Mambetnazarov I.M.</i>	Ilimiy isler hám innovaciýalar boyınsha direktor orınbasarı, p.i.b.f.d. (PhD), Docent - shólkemlestiriw komiteti hám redkollegiya baslıǵınıń orınbasarı
<i>Mirjamolov M.X.</i>	Dene tárbiya hám sport ilimiy izertlew instituti direktori P.i.d., (DSc) Docent - aǵza
<i>Utemuratov B.B.</i>	Oqıw isleri boyınsha direktor orınbasarı - aǵza
<i>Ametova S.G.</i>	Ilimiy izertlewler, innivaciýalar hám ilimiy pedagog kadrlar tayarlaw bólimi injeneri - aǵza
<i>Nurishov D.S.</i>	Sport túrleri fakulteti dekanı - aǵza
<i>Seytmuratov T.Sh.</i>	«Sport oýınları» kafedrası baslıǵı p.i.b.f.d. (PhD), - aǵza
<i>Kuralbaev A.K.</i>	«Dene tárbiyası teoriyası hám gumanitar pánler» kafedrası baslıǵı - aǵza
<i>Toylibaev S.M.</i>	«Jeke gúres hám tábiyiy pánler» kafedrası baslıǵı, docent - aǵza
<i>Naubetullaev T.T.</i>	"Sport oýınları" kafedrası docenti- aǵza
<i>Baylesov K.U.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Kadrimbetov R.N.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Kayipnazarov T.Sh.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Tabinbaev B.A.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Allayarov I.K.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Qaliev Q.S.</i>	"Sport oýınları" kafedrası stajyor-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Dauletov B.O.</i>	"Sport oýınları" kafedrası stajyor-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Urazbaev N.J.</i>	"Sport oýınları" kafedrası stajyor-oqıtıwshısı - aǵza
<i>Kutlmuratov M.A.</i>	"Sport oýınları" kafedrası assistent-oqıtıwshısı – Juwaplı xatker

III SEKCIYA SPORTSHILARDI TAYARLAWDIŇ ZAMANAGÓY SISTEMASINIŇ INNOVACIYALIQ TEXNOLOGIYALARI

JISMONIY TARBIYA SOHASIDA IMITASIYALI MODELLASHTIRISH

Erimbetov Bayrambay Karlbaevich.

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) professor.

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

Nukus filiali direktori.

Annotasiya: Ushbu tezisda jismoniy tarbiya sohasida imitasiyali modellashtirish jihatlari tahlil qilinadi. Tezisdagi jismoniy tarbiya sohasida imitasiyali modellashtirish, uning o'qitish metodlari va amaliy qo'llanilishi haqida ma'lumotlar keltiriladi.

Kalit so'zlar: imitasiya, mahorat, pedagogik jihatlari, modellashtirish, o'qitish metodlari, nazariy asoslar, imitasiyali modellashtirish ob'ekti, muammolar va yechimlar.

Kirish: Ma'lumki, fan metodi - bu fanni ushbu fan bo'yicha allaqachon ma'lum bo'lgan narsalar asosida o'rganishga bo'lgan yondashuvning ta'rifidir. Shuning uchun, odatda, metod fan predmeti bilan belgilanadi. Biroq fan predmeti noaniq ta'riflanganda va, ayniqsa, boshqa fanda tasdiqlangan metod olingan taqdirda, teskari ta'sir ham bo'lishi mumkin - yangi metod yordamida fan predmetini aniqlashtirish. Aynan shu voqea imitasiyali modellashtirish metodi jismoniy tarbiya nazariyasi metodlari arsenaliga kiritilganda sodir bo'ladi. Imitasiyali modellashtirish kompyuterda modellashtirish turlaridan biridir. Xususan, u bir nechta mumkin bo'lgan variantlardan muammo yoki vazifaning yeng yaxshi yechimini topish orqali modellarni optimallashtirish uchun ishlatilishi mumkin.

Imitasiyali modellashtirish ob'ekti - bu modeldir. Keng ma'noda model - bu qandaydir ob'ektning yoki ob'ektlar tizimining obrazi yoki prototipi bo'lib, ma'lum sharoitlarda ularning "o'rnini bosuvchi" yoki "vakili" sifatida ishlatiladi. Model- bu etalon (standart) bo'lib xizmat qiladigan namuna, biror narsani takrorlaydigan va taqlid qiladigan qurilma, moddiy va xayolan tasavvur qilinadigan ob'ekt bo'lib, tadqiqot jarayonida asl ob'ektni shunday almashtiradiki, uni to'g'ridan-to'g'ri o'rganish asl ob'ekt haqida yangi bilim beradi.

J.Forrester ta'rifiga ko'ra, imitasiyali modellashtirish - bu tizimning xatti-harakatlarini tushunish va uning ishlashini ta'minlaydigan turli strategiyalarni baholash uchun haqiqiy tizim modelini yaratish va ushbu model bo'yicha tajribalar o'tkazish jarayonidir.

Imitasiyali modelni ishlab chiqish jarayoni bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- muammoni aniqlash;
- kuzatiladigan alomatlar paydo bo'lganda o'zaro ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash;
- sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash;
- umumiy qoidalarni shakllantirish, iloji boricha mavjud axborot oqimlari asosida qay tarz dalilini tushuntirish;
- qabul qilish qoidalari, axborot manbalari va tizim tarkibiy qismlarining o'zaro ta'sirini o'z ichiga oluvchi matematik modelni tuzish;
- modelning haqiqiy ob'ektga mosligini tekshirish (xududlarda ommaviy jismoniy tarbiyaga mosligi);
- istalgan natijaga erishish uchun tashkiliy o'zaro munosabat modeli va qarorlarni qabul qilish qoidalari (bizning holatimizda ma'lum pedagogik ta'sirlar) doirasida qayta qurish.

Dolzarbli: Modellashtirishning mumkin bo'lgan turlarini to'liq tasniflash hech bo'lmaganda "model" tushunchasining noaniqligi tufayli juda qiyin. Keling, tuzilmaviy-funksional va mantiqiy-matematik modellarga e'tibor qarataylik. Unda:

- tuzilmaviy-funksional modellashtirish, bunda sxemalar (blok-sxemalar), jadvallar, chizmalar, diagrammalar, rasmlar modellar hisoblanadi, ularni birlashtirish va o'zgartirish uchun maxsus qoidalar bilan to'ldiriladi;

- matematik (mantiqiy-matematik) modellashtirish, bunda modellashtirish, modelni tuzishni qo'shib, matematika va mantiq yordamida amalga oshiriladi. Imitasiyali modellashtirish uchun tuzilmaviy-funksional modeli jarayonning ishlash tafsilotlarini tavsiflovchi parametrlar bilan to'ldirilishi kerak (bu allaqachon ushbu modelni mantiqiy-matematik deb atashga imkon beradi). Shunday qilib, olingan modelni

komp'yuter uchun dasturiy ta'minot to'plami shaklida amalga oshiriladigan ob'ektning ishlash algoritmi sifatida ko'rib chiqish mumkin (ya'ni, bu bosqichda biz allaqachon imitatsiyali model haqida gapirishimiz mumkin).

Bunday tajribalarni komp'yuterda o'tkazish maqsadlari har xil bo'lishi mumkin - o'rganilayotgan tizimning xususiyatlari va qonuniyatlarini aniqlashdan tortib, to aniq amaliy muammolarni hal qilishgacha. Komp'yuter texnologiyalari va dasturiy ta'minot vositalarining rivojlanishi bilan iqtisodiyot sohasida imitatsiyani qo'llash doirasi sezilarli darajada kengaydi. Hozirgi vaqtda u firma ichidagi menejment muammolarini hal qilishda ham, makroiqtisodiyot darajasida boshqaruvni modellashtirish uchun ham qo'llaniladi. Moliyaviy tahlil muammolarini hal qilish jarayonida imitatsiyali modellashtirishdan foydalanishning asosiy afzalliklarini ko'rib chiqamiz.

Ta'rifdan ko'rinib turibdiki, imitatsiya - bu komp'yuter tajribasidir. Bunday tajribaning haqiqiysidan yagona farqi shundaki, u tizimning o'zi bilan emas, balki tizim modeli bilan amalga oshiriladi. Biroq iqtisodiy tizimlar bilan haqiqiy tajribalar o'tkazish hech bo'lmaganda asossiz, katta xarajatlarni talab qiladi va amaliyotda deyarli amalga oshirilmaydi. Shunday qilib, imitatsiya - bu haqiqiy tajribalarni o'tkazmasdan tizimlarni o'rganishning yagona usulidir.

Qaror qabul qilish uchun zarur ma'lumotlarni to'plash ko'pincha deyarli imkonsiz yoki katta xarajatlarni talab qiladi. Masalan, investisiya loyihalari xavfni baholashda, odatda, sotish hajmi, xarajatlari, narxlari va boshqalar to'g'risida bashoratli ma'lumotlar ishlatiladi. Biroq xavfni yetarli darajada baholash uchun loyihaning asosiy parametrlarini yehtimollik taqsimoti to'g'risida ishonchli farazlarni shakllantirish uchun yetarli ma'lumotga yega bo'lish kerak. Bunday hollarda yetishmayotgan haqiqiy ma'lumotlar imitatsiyali tajriba davomida olingan (ya'ni komp'yuterda to'plangan) kattaliklar bilan almashtiriladi. Imitatsiyali modellashtirish - bu turli xil omillarning (boshlang'ich qiymatlarning) ularga bog'liq bo'lgan ba'zi natijalarga (ko'rsatkichlarga) ta'sir qilish darajasining yempirik baholarini olish uchun mo'ljallangan bir qator raqamli tajribalardir.

Umuman olganda, imitatsiyali tajriba o'tkazishni quyidagi bosqichlarga bo'lish mumkin:

1. Boshlang'ich va chiqish ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni matematik tenglama yoki tengsizlik shaklida o'rnatish.

2. Modelning asosiy parametrlari uchun yehtimollik taqsimoti qonunlarini o'rnatish.

3. Modelning asosiy parametrlari qiymatlarining komp'yuterli imitatsiyasini o'tkazish.

4. Dastlabki va chiqish ko'rsatkichlarini taqsimlashning asosiy xususiyatlarini hisoblash.

5. Olingan natijalarni tahlil qilish va qaror qabul qilish.

Imitatsiyali tajriba natijalari statistik tahlil bilan to'ldirilishi, shuningdek, bashoratli modellar va ssenariylarni yaratish uchun ishlatilishi mumkin.

Yuqoridagilarga xulosa qilib aytishimiz mumkinki, modellashtirish jismoniy tarbiya sohasida ikki yo'nalishda qo'llaniladi:

1. Biomexanika. Biomexanika muammolarini qo'yish va hal qilishda klassik mexanika qoidalarini qo'llash yo'li orqali yaratiladigan modellar (moddiy nuqta, ko'p bo'g'inli yadro tizimi va boshq.) ishlatiladi. Bu holda tizimning modeli ham, uning tarkibiy qismlari orasidagi bog'lanishlar ham apriori ma'lum va modellashtirish prosedurasi differensial tenglamalar tizimini hal etish bilan bog'liq. 2. Jismoniy tarbiya sohasidagi ijtimoiy jarayonlar. Ushbu sohada muammolarni belgilash va hal qilishda, ijtimoiy jarayonlar dinamikasining tegishli nazariyalari yo'qligi sababli, modelni yaratish tadqiqotchiga bog'liq. Tadqiqotchi oldida turgan birinchi vazifa - tadqiqotchi tomonidan taklif qilingan modelning tarkibiy qismlari o'rtasidagi modelni, mantiqiy va funksional aloqalarni tekshirishdan iborat.

Jismoniy tarbiya sohasida imitatsiyali modelni yaratishga misol. Misol tariqasida, biz G.Z.Aronovning dissertasiyasidan olingan yashash joyida ommaviy jismoniy tarbiyaning imitatsiyali modelini qurishning ba'zi elementlarini ko'rib chiqamiz. Har qanday real ijtimoiy-iqtisodiy tizim modelini yaratishda quyidagi vazifalarni hal qilish kerak:

- ushbu tizimga kiruvchi elementlarni aniqlash;

- ushbu elementlar orasidagi aloqalarni o'rnatish;

- ushbu tizimda ishlaydigan moliyaviy, axborot va inson oqimlarini aniqlash;

- ushbu oqimlarni boshqarish tizimini ishlab chiqish.

Imitatsiyali-dinamik model - bu modelning asosiy o'zgaruvchilari (darajalari) va sur'atlarini (vaqt o'tishi bilan asosiy o'zgaruvchilarning o'zgarish tezligi) bog'laydigan tenglamalar tizimidir. Keyinchalik olingan tenglamalar tizimi kelajakda turar joylarda ommaviy jismoniy tarbiyaning rivojlanish bashoratini olish, ushbu tizimni boshqarishning turli usullarini modellashtirish uchun komp'yuterda hal qilinadi.

Hozirgi kunda hamma narsa moliyalashtirish bilan boshlanadi va tugaydi. Xududlarning moliyaviy manbalari doirasida mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlariga daromad manbalari va qonunda nazarda tutilgan huquqlar shaklida o'tkaziladigan davlat mablag'lari mavjud; mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari faoliyati hisobiga yaratilgan hududlarning o'z mablag'lari (kommunal mulkdan foydalanishdan olingan daromadlar, xizmatlar uchun to'lovlar va boshq.), shuningdek, qarz mablag'lari, kommunal kredit.

Turar joylardagi jismoniy tarbiyaning ommaviy shakllarida axborot oqimlari-bu, avvalambor, mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari va mahalla o'rtasida o'zaro aloqalarni o'rnatish, sog'lom turmush tarzini maqsadli targ'ib qilishni tashkil yetish, murabbiylar va tashkilotchilar, malakali professor-o'qituvchilarning mavjudligi. Har qanday boshqaruv tizimini ishlab chiqishning eng qiyin qismi – bu tizim modeliga kiruvchi elementlarning zarur sonini aniqlashdir, ular modelning adekvatligi, ushbu elementlarning tanlanishi va ushbu tizimni boshqarish tizimining boshqarilishini ta'minlaydi. Har qanday model o'zidan-o'zi yaratilmaydi, modelning asosiy maqsadi tizim elementlari orasidagi haqiqiy aloqalarni aniqlashga, eng muhimi, bashoratlash vazifalarini hal qilishga urinishdan iborat.

Imitatsiyali modellashtirish metodi deyarli har qanday bashoratlash vazifasini to'g'ri qo'yishga va hal etishga imkon beradi.

Bashorat qilish vazifasini hal etish uchun dastlabki shartlarni va real ijtimoiy tizimga ma'lum darajada mos keladigan modelni bilish kerak. Bu xududlarda jismoniy tarbiya holatini ijtimoiy-iqtisodiy tadqiq qilishni anglatadi. Shuni ta'kidlash kerakki, jadallashtirish deganda mavjud tashkil yetish va boshqarish tizimidagi ichki zaxiralarni izlab topish tushuniladi, ayni paytda optimallashtirish ko'p hollarda tashkil etish va boshqarishning yangi tizimini yaratishni anglatadi. Ushbu optimallashtirish jarayonining mezoni bo'lib turar joylarda jismoniy tarbiya bilan muntazam shug'ullanadigan aholi sonining ko'payishi hisoblanadi. Shunga ko'ra, imitatsiyali modelning tuzilishi va tarkibi xududda jismoniy tarbiya bilan shug'ullanadigan odamlar sonining o'sish mexanizmlarini aniqlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Bundan tashqari, model qabul qilingan mezonga muvofiq o'rganilayotgan tizimning vaqt ichida rivojlanishi uchun turli xil muqobillarning samaradorligini tekshirishni ta'minlashi kerak.

Tabiiyki, optimallashtirish usullari va yo'nalishlari umuman emas, balki faoliyatning o'ziga xos sharoitlarida, ya'ni u yoki bu hududning boshlang'ich holatiga qarab tekshirilishi lozim (tashkiliy-pedagogik ish darajasi, moddiy va sport bazasining holati, byudjet, xodimlarning mavjudligi va boshq.). Shu munosabat bilan turli hududlarda jismoniy tarbiya faoliyatini optimallashtirish usullari bir-biridan farq qilishi mumkin.

Tizimning alohida elementlari o'rtasidagi maqbul tarkibiy va funksional aloqalarni aniqlash uchun, birinchi navbatda, hozirgi zamonga mos keladigan ommaviy-jismoniy tarbiya faoliyatining haqiqiy manzarasini aks ettiradigan modelni yaratish kerak. Imitatsiyali modellashtirishning muvaffaqiyatini ta'minlaydigan zarur shartlardan biri - bu modellashtirilayotgan tizimning yopiqlik tamoyili bo'lib, u tashqi muhitdan bunday cheklovni nazarda tutadiki, bunda tizimning xatti-harakati tashqi tomondan singdirilmay, balki uning ichki tuzilishi bilan belgilanadi. Biroq bu tashqi muhit va modellashtirilayotgan tizim o'rtasidagi aloqalarga yo'l qo'yilishi hisobiga tashqi muhitning ta'sirini istisno qilmaydi. Modelga tashqi muhitning o'rganilayotgan tizimga ta'sirini aks yettiruvchi konstantalar va o'zgaruvchilarni kiritish orqali biz modellashtirilayotgan tizimning chegaralarini aniqlaymiz.

Xulosa: Hududlarda jismoniy tarbiya-ommaviy ishlarni modellashtirishda quyidagi tashqi omillar bo'ladi: jismoniy tarbiya va ommaviy tadbirlar uchun barcha darajadagi byudjetlardan ajratmalarning direktiv kiritiladigan foizlari, sport inshootlarining mavjudligi va sig'dirish imkoniyatlari, ularning amortizatsiyasi, sport anjomlari va jihozlarining ishlash muddati va boshq. Shuni ta'kidlash kerakki, ommaviy jismoniy tarbiyaning ishlash sxemasi har qanday xudud uchun umumiydir, biroq o'ziga xoslik ma'lum bir hududda uning rivojlanish darajasidagi farq tufayli yuzaga keladi. Boshqaruv funksiyalari, ya'ni moliyaviy va axborot oqimlarini tartibga solish, shuningdek, teskari aloqa signallarini ishlab chiqish hudud tomonidan amalga oshiriladi. Biz taklif qilgan imitatsiyali dinamik model barqaror ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, ya'ni mamlakatimiz so'nggi bir necha yil ichida turgan sharoitlar mavjudligini taxmin qilishga asoslanadi. Yeslatib o'tamiz, rasmiy ravishda imitatsiyali dinamik modelni yaratish darajalar (tizimning asosiy o'zgaruvchilari) va sur'atlarni (vaqt o'tishi bilan ushbu darajalarning o'zgarish tezligi) o'zaro bog'laydigan tenglamalar tizimidir. Shuning uchun imitatsiyali dinamik modelni yaratish deganda shunday tenglamalar tizimini yaratish tushuniladiki, uning yechimi tizimning o'tmishdagi xatti-harakatlarini adekvat tavsiflaydi (ya'ni shunga o'xshash natijalarni beradi), lekin bu tizimni integratsiya qilish orqali komp'yuterda bashoratlash muammolarini hal qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.: Физкультура и спорт, 2000. – 331 с.

2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: учеб. для ИФК/ Л.П.Матвеев. - 3-е изд., перераб. – М.: Физкультура и спорт, Спорт Академ Пресс, 2008. – 544 с.
3. Матвеев Л.П. Общая теория спорта и её прикладные аспекты: учеб. для вузов / Л.П.Матвеев. –5-е изд., испр. и доп. – М.: Советский спорт, 2010. – 340 с.
4. Керимов Ф.А. Формирование духовно-нравственных качеств личности в процессе физического воспитания / Ф.А.Керимов, Э.А.Сейтхалилов // Мир образования – образование в мире. –2010. - №2(38).
5. Аслаханов С.М. Педагогическая концепция развития системы физического воспитания этнофоров на основе базовых ценностей этнопедагогике: дис.док.пед.наук.-Грозный: 2014.-409 с.
6. Платонов В, Павленко Ю, Томашевский В. Система олимпийской подготовки спортсменов в Норвегии. Наука в олимпийском спорте. 2018; №1: С.73-83.
7. Губа В.П. Педагогические измерения в спорте: методы, анализ и обработка результатов: монография.-М.: Спорт, 2020. – 324 с.
8. Губа В.П., Булыкина Л.В., Ачкасов Е.Е., Безуглов Э.Н. Сенситивные периоды развития детей. Определение спортивного таланта: монография/. — М.: Спорт, 2021. - 176 с.

UOK 796.015.14

SPORTSHÍLARDÍŇ FIZIKALÍQ, TEXNIKALÍQ, TAKTIKALÍQ HÁM PSIXOLOGIYALÍQ TAYARLÍQLARÍŇÍŇ ÓZGESHELIKLERI

Toylibaev Sultanbek

Ózbekstan mámleketlik dene tárbiyası hám sport universiteti Nókis filiali

Ózbekstan, Nókis

E-mail: toylibaev_sultanbek@uzdjtsunf.uz

Akmanova Durdona

Ózbekstan mámleketlik dene tárbiyası hám sport universiteti Nókis filiali

Velosport tálim baǵdarı 3-kurs studenti

Ózbekstan, Nókis

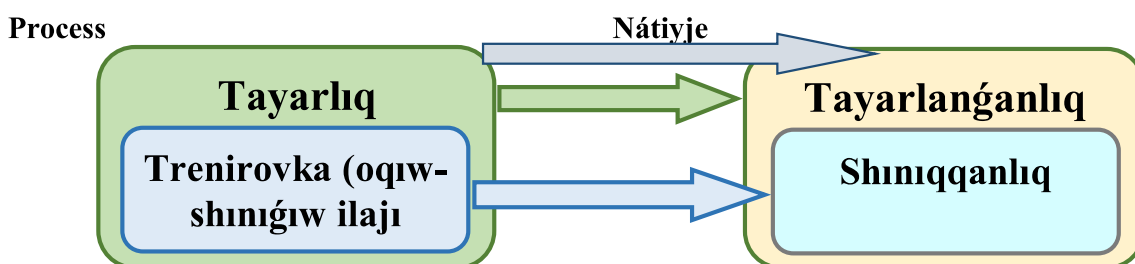
Tayanish sózler: sport tayarlıǵı, sport tayarlıǵı sisteması, oqıw-shınıǵıw ilajları, sport teoriiyası, fizikalıq tayarlıq, texnikalıq-taktikalıq tayarlıq, psixologiyalıq tayarlıq.

Kalit so‘zlar: sport tayyorgarligi, sport tayyorgarlik tizimi, mashg‘ulot, sport nazariyasi, jismoniy tayyorgarlik, texnik-taktik tayyorgarlik, psixologik tayyorgarlik.

Kirisiv. Sport shaxstıń hár tárepleme rawajlanıwına arawlı tárizde tásir kórsetip, turmısta zárúr kónlikpelerdiń qalıplesiwine járdem beredi. Ruwxıy, estetikalıq hám intellektual jaqtan ósiwge, shaxsta mártlik, shıdamlılıq, psixikalıq tándarlıq sıyaqlı qásiyetlerin shınıqtırıwǵa járdemlesedi, adamlarda óz-ara húrmet, doslıq hám tatıwlıq sezimlerin tárbiyalaydı, óz-ara járdem beriw, adamgershilik, hadallıq sezimleri sportta eń zárúrli pazyiletlerden bolıp esaplanadı.

Sport kónilashar hám ishıqıbazlıq sezimleri menen birgelikte salamatlandırıwshı wazıypasın da atqaradı, onıń salamatlandırıwshı túrleri, demalıw, sharshawdı (stress) shıǵarıwǵa qaratılǵan bolıp, salamat turmıstıń deregi bolıp esaplanadı.

Sport shınıǵıwlarında eń áhmiyetli túsiniklerine mınalar kiredi: **tayarlıq, trenirovka (oqıw-shınıǵıw ilajları), tayarlanǵanlıq hám shınıqqanlıq** (1-súwret).

89.	<i>P.П.Шылманов</i> <i>К.Ш.Сариев, О.Ж.Жандаулетов</i> --СПОРТТЫҢ ТҮРИНЕ БАЙЛАНЫСЛЫ ШЫНЫҚТЫРЫҰ ЖУМЫСЫ МӘҰСИМИНИҢ ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРИ	178
90.	<i>A.Q.Utepbergenov</i> , <i>P.B.Saratdinov</i> -SHINIǴIW WAQTINDA ORGANIZMDE ENERGIYA PAYDA ETIWSHI BIRIKPELERGE BOLǴAN TALABÍ	179
91.	<i>A.Q.Utepbergenov, J.Q.Turganbaev</i> -SPORTTÍN TÚRINE BAYLANISLÍ SHINIQTIRIWDA MÁWSIMINIŃ ÓZGESHELIKLERI	180
92.	<i>S.Amaniyazov, A.Bardashov</i> -BASKETBOLSHÍ STUDENTLERDÍN TEORIYALÍQ HÁM SPORT SHEBERLIGIN JETILISTIRIW	182
93.	<i>S.Amaniyazov, D.Janabaev</i> -KÓP JÍLLÍQ SPORT SHINIǴIWLARINIŃ, BASKETBOLSHINIŃ JÚREK QAN TAMÍR SISTEMASINIŃ FUNKCIONAL JAǴDAYINA TÁSIRI	184
94.	<i>T.T.Naubetullaev, G.N.Abatova</i> – VOLEYBOL OYINIŃA DÁSLEPKI ÚYRETIW HÁM ONIŃ MÁNISI	186
95.	<i>Tleuov Baxit Abiybullaevich, Turganbaeva Gulzada Tursinbaevna</i> -YUQORI MALAKALI GANDBOLCHILARNING CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANISH DARAJASINI O‘RGANISH	189
III SEKCIYA. SPORTSHILARDI TAYARLAWDIN ZAMANAGÓY SISTEMASINIŃ INNOVACIYALIQ TEXNOLOGIYALARI		
96.	<i>Erimbetov Bayrambay Karlibaevich</i> - JISMONIY TARBIYA SOHASIDA IMITASIYALI MODELLASHTIRISH	192
97.	<i>Toylibaev Sultanbek, Akmanova Durdona</i> - SPORTSHILARDIN FIZIKALÍQ, TEKNIKALÍQ, TAKTIKALÍQ HÁM PSIXOLOGIYALÍQ TAYARLIQLARINIŃ ÓZGESHELIKLERI	195
98.	<i>A.E.Sattorov, S.E.Sanoyeva</i> - O‘QUVCHILARIGA JISMONIY TARBIYA DARSLARI ORQALI HARAkat FAOLLIGINI OSHIRISH YO‘LARI	198
99.	<i>Базарбаев Парахат Амангелдиевич</i> - ОСОБЕННОСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ГАНДБОЛИСТОВ 13-14 ЛЕТ	200
100.	<i>R.S.Kadirov</i> - FIZIOLOGIYA HÁM SPORT FIZIOLOGIYASÍ PÁNIN OQITIW PROCESSINDE INNOVACIALÍQ TEXNOLOGIYALARDÍ QOLLAW	202
101.	<i>Ramazanov M.B¹., Saparbaeva R.Q²., Satbaeva A.D.³</i> - JÚZIWDI ÚYRETIW USILLARIN JETILISTIRIW	204
102.	<i>Baylepesov Kenjebay Uzaqbaevich, Xalmuratov Dosmurad Baxbergenovich</i> - ESHKAK ESHUVCHILARNING TEZKORLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH SAMARODORLIGI	206
103.	<i>Abdullaev Islam Maxmudovich, Djanabaev Islam</i> - KO‘P YILLIK TAYYORGARLIKNING YUQORI BOSQICHLARIDA FUTBOLCHILARNI SARALAB OLISH TIZIMLARI	207
104.	<i>Yernazarova Raya Allanazarovna, Alimbetova Amina Urazimbetovna,</i> <i>Tanirbergenova Guljamal Orazbay qizi</i> - YANGI O‘ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA‘LIM TIZIMIDAGI MUAMMO VA YECHIMLAR	209
105.	<i>M.Urazimbetova, D. Rozmetov</i> - SPORTCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGINI OSHIRISHDA ULARNING PSIXOLOGIK HOLATINI O‘RGANISH	211
106.	<i>Sarsenbaev Dauran Jangabay Uli</i> - JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLIGI TALABALARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH AHAMIYATI	213
107.	<i>S.Ametov, G.Karamatdinov</i> - JÚZIW SPORTININIŃ SALAMATLANDIRIWSHI QÁSÍYETLERINIŃ ORGANÍZMGE TÁSIRÍ	215
108.	<i>Yusupbaev Jumahmed Salamat Uli, Sa'rsenbaev Dawran</i> - SUZISH KIYIMLARI HAQIDA MA‘LUMOT VA ULARNING AFZALLIKLARI	218